

GEMİ ACENTELERİ HAKKINDA YÖNETMELİK İLE İLGİLİ GELİŞMELER

Av. Muhittin Doğrucu

Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı tarafından hazırlanan Gemi Acenteleri Hakkında Yönetmelik, 20 Mayıs 2001 tarih ve 24407 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmişti. Ancak bu yönetmelik, daha hazırlık çalışmaları sürecinde başlamak üzere hukukçular tarafından önemli eleştirilere uğramıştı (Örneğin, bkz. Prof.Dr.R.Kender, Deniz Acenteliği Yönetmeliği Taslağı Hakkında, Deniz Hukuku Dergisi, yıl 4, sayı 3-4, Av. Ahmet Çalık, Denizcilik Müsteşarlığı tarafından Hazırlanan Deniz Ticaret Acenteliği Yönetmeliği Taslağı Hakkında Görüşmeler, Deniz Hukuku Dergisi, yıl 4, sayı 1-2,). Yürürlüğe girdikten sonra da uygulayıcılar arasında hiç kimseyi memnun etmemiş, iptali için dava yoluna gidilmişti. Doğumu bu şekilde sancılı olan Yönetmeliğin üzerinden çok zaman geçmeden yapılan değişiklikle düzeltilmeye çalışılırken, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararıyla yasal bu defa hukuki dayanak yönünden havada kalmış görünmektedir.

Gerçekten, sözkonusu yönetmelik teknik hukuk açısından pek çok aykırılığı içinde taşıyordu. Yönetmeliğin 3. maddesinde yasal dayanağının 618 sayılı Limanlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (f) ve (g) bentleri olduğu belirtilmiştir. Halbuki gerek 618 sayılı kanunda ve gerekse Türk Ticaret Kanunu'nun acenteliği düzenleyen maddelerinde acentelik ile ilgili bir yönetmelik düzenleneceğine ilişkin hüküm yoktur. Anayasamızın 124. maddesine göre yönetmelikler, kanun ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere çıkarılırlar ve bunlara aykırı olamazlar. O halde bir yönetmelik yapabilmek için evvela konu ile ilgili kanunun böyle bir görev veya izin vermiş olması gerekir. Bu görev, yönetmeliğin yasal dayanağını teşkil eder. Dayanak kanunda yönetmelik düzenleneceğine veya düzenlenebileceğine ilişkin hüküm yok ise, çıkaracağınız yönetmeliği o kanuna dayandıramazsınız. Öte yandan Yönetmeliğin 4. maddesinde acentelik yeniden tanımlanmış ve bu tanım Türk Ticaret Kanunu'un tanımına uymadığından; hem Anayasanın, yönetmeliklerin kanunlara ve tüzüklere aykırı olmaması gerektiğini bildiren 124. maddesine, hem de dayanak olduğu belirtilen Türk Ticaret Kanunu'na aykırı bir durum yaratılmıştır.

Yönetmeliğin yasal dayanağı olarak gösterilen Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (f) ve (g) bentlerine gelince, Müsteşarlığın gemi acentelerinin faaliyetlerine ilişkin yönetmelik düzenleyebilmesinin yasal dayanağı olarak bir bu kararname maddesinin (g) bendi gösterilebilir.

Anılan Kararnamenin 2. maddesinin birinci fıkra (g) bendi şöyledir:

“Deniz ulaştırmasında acente ve komisyonculuk yapan veya yapacak olan gerçek ve tuzel kişilerin yeterlik şartlarını ve hizmet esaslarını belirlemek, bunları denetlemek ve tarifesine göre alınacak ücret karşılığında izin belgelerini vermek.”

Yönetmeliğe bu şekilde yasal bir dayanak gösterme olanağı mevcut iken, Anayasa Mahkemesinin geçtiğimiz günlerde verdiğı bir iptal kararı ile bu dayanak da ortadan kalkmış oldu. Zira, Anayasa Mahkemesi ‘nin 2001/413 E. 2001/351 K. sayılı ve 13.11.2001 tarihli kararı ile;

“10.08.1993 gün ve 491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 2 nci maddesinin (f) ve (g) bentlerinin, Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline,”

karar verilmiş bulunmaktadır. Bu suretle teorik olarak kanaatimizce “Gemi Acenteleri Hakkında Yönetmelik” in yasal dayanağı kalmamış bulunmaktadır. Ne var ki Anayasa Mahkemesi aynı kararda;

“İptal edilen bentlerin doğuracağı hukusal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, ... iptal hükmünün kararın resmi gazetede yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine”

de karar vermiştir.

Yönetmeliğin, hukuki düzenleme itibariyle taşıdığı ve yukarıda kısaca örnek olarak bir kısmı belirtilen hatalara ek olarak uygulayıcılar açısından da, kuruluş izni ve ruhsat, teminat, şube açma, kullanılacak evrak ve benzeri pek çok yönden bu alanda çalışan kuruluş ve şahısları rahatsız etmiş, Vapur Donatanları ve Acenteleri Derneğı gibi meslek kuruluşları yargı yoluna başvurmuştur. Nitekim, Müsteşarlık da Yönetmeliğin yayımlanmasının üzerinden bir yıl bile geçmeden bazı değışiklikler yapma ihtiyacını hissetmiş ve hazırlanan “Gemi Acenteleri Hakkında Yönetmelikte Değışiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik” 28 Kasım 2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu aşamada, Hükümete ve Yasama Organına Anayasa Mahkemesi’nin verdiğı süre içinde oluşan hukuksal boşluğu doldurmak yani, iptal edilen hükümlerin yerine hukuka ve Anayasa’ya uygun yeni düzenleme yapma görevi doğmuş olmakla beraber, Denizcilik Müsteşarlığına da, açıklanacak Anayasa Mahkemesi kararının gerekçe ve açıklamalarını, hukukçuların ve uygulayıcıların eleştri ve taleplerini dikkate alarak Yönetmeliğı yeni baştan düzenleme şansı doğmuş bulunmaktadır. Gelinek noktanın, amaca hizmet edecek şekilde gerçekten bir fırsat ve řans olarak değerlendirilmesini, bu konuda tüm ilgililerin üzerine dūřeni yapmaktan ekinmemesini dileriz.